

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 27.

ZATERDAG 2 JULI 1910.

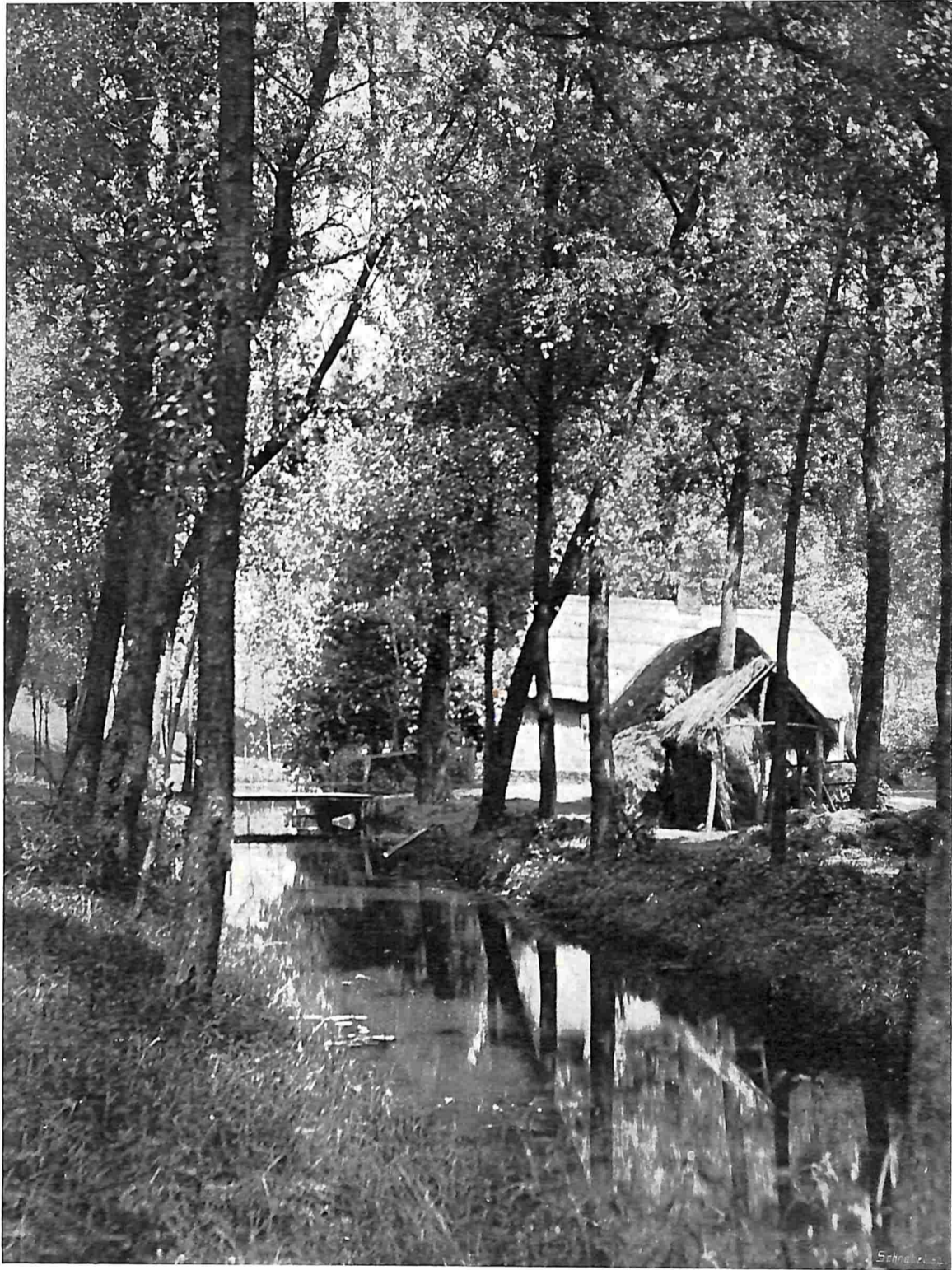

Foto Dr. A. J. M. Garjeanne.

BIJ CULEMBORG.

INHOUD:

BIJ CULEMBORG. ILLUSTRATIE	BLZ. 313
OVERZICHT VAN DE WEEK.	314
DE STERRENHEMEL IN JULI, DOOR A. A. N.	314
CHINEESCHE THEESTRUIK, DOOR L. K.	314
BOEKBEOORDEELING.	315
DE STAD REIMS (SLOT), DOOR HENRI V. D. MANDERE, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 316--319
ONZE BOOMEN, DOOR H. WITTE	BLZ. 318
BIJSLAGEN, UIT HET ITALIAANSCH, V. GR. DELEDDA	319
EEN MISKENDE VOGEL, DOOR JHR. VAN PALLANDT, GEÏLL.	320
UIT DEN TIJD DER BOKKENRIJDERS, III, DOOR A. F. VAN BEURDEN	321
HENAMETERS (GEDICHT), DOOR S.	322
HUIZE HILDEBRAND IN DEN HAARLEMMEHOUT	322
EEN MERKWAARDIGE VONDST IN DE DEURNER PEEL, DOOR A. F. VAN BEURDEN	323
HET HANDEKENSKRUID, DOOR P. H. B., GEÏLLUSTREERD	324

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

18 JUNI. Vreeselijk spoorwegongeluk te Villepreux bij Versailles; 19 dooden, 80 gewonden.

Aftreden van de Pruisische ministers Von Moltke (Binnenl. Zaken) en Von Arnim (Landbouw). Zij worden opgevolgd door Von Dallwitz, opperpresident van Silezië, en Von Schorlemer, opperpresident van de Rijnprovincie.

Roosevelt, te New-York aangekomen, houdt een triomftocht door de stad.

Groote betooging van Londensche suffragettes, waaronder 617 vrouwen die gevangenisstraf hebben ondergaan voor de zaak van het kiesrecht.

19 JUNI. De luchtman Robl te Stettin met zijn vliegtuig gevallen en gedood.

Volgens berichten uit Constantinopel neemt de anti-Grieksche boycot toe.

20 JUNI. Begin der Leidsche lustrumfeesten.

21 JUNI. De Engelsche minister-president Asquith ontvangt twee deputaties van suffragettes, maar geeft haar weinig hoop op een spoedige verwezenlijking van haar ideaal.

22 JUNI. Dood van de Prinses-Weduwe van Wied, geboren Prinses Marie der Nederlanden.

Proefvaart van de Zeppelin VII met 13 passagiers aan boord; het luchtschip is bestemd voor een geregelden passagiersdienst tusschen Dusseldorf en Berlijn.

Keizer Wilhelm, geheel genezen, vertrekt naar Kiel.

Het wetsontwerp tot reorganisatie van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Indië door de Tweede Kamer aangenomen.

Begravenis van de 27 slachtoffers der „Pluiose" te Calais.

Bomaanslag op het raadhuis van het Hessische stadje Friedberg en gelijktijdige roofoanval in het filiaal van de rijksbank.

23 JUNI. Fenoemd tot Chef van den Generalen Staf generaal-majoor C. J. Snijders.

Eerste bijeenkomst der Internationale conferentie van het Wisselrecht te 's-Gravenhage.

De Koning en Koningin van Bulgarije te Parijs door President Fallières ontvangen.

Asquith deelt in het Lagerhuis mede, dat de regeering bereid is, vóór het einde der zitting volop tijd te geven tot behandeling van het wetsontwerp-Shackleton en voor de stemming in tweede lezing.

24 JUNI. De Tweede Kamer neemt het ontwerp betreffende Octrooirechten aan.

Ongeluk met een militairen trein op den spoorweg bij Manzanillo in Mexico; 37 dooden, 50 gewonden.

Hevige aardchokken te Blidah in Algerië
25 JUNI. Opening van het Hongaarsche parlement door keizer Frans Jozef.

Luitenant Hofrichter, de gifmenger, veroordeeld tot degradatie en 20 jaar gevangenisstraf.

26 JUNI. Optreden van een ministerie-Teixeira Souza in Portugal; ontbinding der Kamer.

Ongeregeldheden te Parijs bij de begrafenis van een werkman, die onlangs bij een botsing met de politie was gedood.

DE STERRENHEMEL IN JULI.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden voor omstreeks 11 uur.

Zenith: Draak, Hercules, Lier, Zwaan:

Noorden: Kleine Beer, Giraffe, Lynx, Perseus, Wagenman:

Noordoosten: Cassiopeia, Cepheus;

Oosten: Andromeda, Driehoek, Hagedis, Pegasus, Ram, Visschen, Waterman;

Zuidoosten: Dolfijn, kleine Paard:

Zuiden: Arend, Ophiuchus, Pijl, Schild van Sobieski, Schorpioen, Schutter, Steenbok, Vos;

Zuidwesten: Kroon, Slang, Weegschaal;

Westen: Boötes, Hoofdhaar van Berenice, Jachthonden, Maagd;

Noordwesten: Groote Beer, Draak, kleine Leeuw.

De pracht van den Melkweg die te 11 uur in een schitterenden boog van N.N.O. naar Z. loopt, vergoedt in klare zomernachten ruimschoots den minderen rijkdom aan heldere sterren, zooals de winterhemel ons die in zoo luisterrijke constellaties te zien geeft. De helderste deelen van den Melkweg zijn omstreeks middernacht dicht bij het Zenith in het sterrenbeeld Zwaan te vinden, en voorts aan den Zuidhemel, waar hij zich in de sterrenbeelden Arend en Schutter hoe langer hoe meer verbrokkelt.

De tijdsvereffening verandert deze maand weinig: de zon is aldoor een minuut of vijf bij de klok achter. Den 4^{en} Juli bereikt de aarde het *aphelium* harer baan, d.i. dat punt, waarop zij zich zoo ver mogelijk van de zon bevindt. Dat beteekent dat wij 3% minder warmte van de zon ontvangen, dan gemiddeld over het geheele jaar, en zelfs bijna 7%, minder, dan in het begin van Januari, wanneer wij ons op den kortst mogelijken afstand van de zon bevinden. De bewoners van het Noorderlijke halfrond zien daardoor in Juli de zomerhitte wat verzacht: de bewoners van het Zuidelijke halfrond, die dan winter hebben, de koude daarentegen verscherpt. Zie voor een uitvoeriger bespreking van de elliptische aardbaan No. 27 van den tweeden jaargang.

Twee merkwaardige veranderlijke sterren komen in het eind van Juli weer aan den morgenhemel in zicht, nl. *Algol* en *Mira Ceti*, de eenige, welke lichtwisselingen zelfs een nagenoeg onvoorbereid waarnemer onmiddellijk constateeren kan. Algol zal in den nacht van 13 op 14 Juli veel zwakker zijn dan gewoonlijk, hetgeen door vergelijking met de naburige ster ϵ Persei gemakkelijk te zien is. Over deze Algolminima, waarop ook nu weer de aandacht van belangstellenden wordt gevestigd, deelde ik vroeger een en ander mede (Buiten, I No. 30). De „Verwonderlijke ster in den Walvisch" (zie Euiten II No. 36) zal vermoedelijk als een der helderste sterren van haar omgeving in het eind van Juli uit de morgenschemering te voorschijn komen, en ettelijke weken lang voor het ongewapende oog gemakkelijk zichtbaar zijn, om dan weer te verdwijnen.

In het eind van Juli zijn meestal vrij veel vallende sterren te zien, vooral in Cassiopeia en in den Waterman.

Mercurius en *Mars* zijn niet waarneembaar. *Jupiter* is nog in de avondschemering zichtbaar, maar het seizoen loopt voor deze planeet ten einde. *Saturnus* komt uit de morgenschemering te voorschijn, en is in den nacht in het Oosten zichtbaar. *Venus* is zeer slecht waarneembaar. Wel jammer, want nu missen wij een uiteit zeldzaam verschijnsel, dat, als de omstandigheden gunstiger waren in een binocle gemakkelijk waargenomen had kunnen worden: de bedekking eener heldere ster door de planeet. Den 27^{en} Juli zal Venus omstreeks 3 uur in den morgen over de ster γ van de Tweelingen heengaan. De planeet vertoont een bijna volverlichte schijf van 12" middellijn. Ongelukkig staat zij, als de ster achter haar verlichten Oostrand verdwijnt, nog pas laag boven den Oosterhorizon, en zal het, als de ster drie kwartier later achter den donkeren Westrand weer te voorschijn komt, al bijna dag zijn, zodat het de vraag is, of zelfs in groote instrumenten het verschijnsel goed waargenomen zal kunnen worden.

A. A. N.

CHINEESCHE THEESTRUIK.

THEA CHINESIS. FAM. TERNSTROEMIACEAE).

DE Chineesche theestruik bereikt, wanneer ze haren natuurlijke groei mag behouden, een hoogte van 7 à 10 M., bij een doorsnede van 3 d.M.; door snoeien houdt men haar echter op 9 à 15 d.M. De verschillende theesoorten, die in den handel gebracht worden, zijn bijna alle afkomstig van deze eene plant, die echter door een duizendjarige cultuur zoo veranderd is, dat men geen bepaalde kenmerken voor alle variëteiten zou kunnen opgeven.

Het moederland van de theestruik is niet met zekerheid aan te geven. In Mantsjoerije komt de theestruik in 't wild voor. 't Zijn voornamelijk de hybriden van deze twee variëteiten, die tegenwoordig in cultuur zijn.

De theestruik behoort tot de half-tropische gewassen, kan klimaten van zeer uiteenlopenden aard, en zelfs winter doorstaan. In de provincie To-Kien van China, waar jaarlijks sneeuwvallen zijn, gedijt de plant uitstekend. Ze wordt thans verbouwd in China en Japan, in streken van Afrika, van Noord- en Zuid-Amerika, in Australië en zelfs in Europa heeft men de teelt beproefd, doch het verkregen product was minderwaardig, hetgeen waarschijnlijk moet toegeschreven worden aan den te geringen regenval. Slechts in Portugal en Trans-Kaukasië zijn de pogingen eenigszins gelukt.

De theeplant tiert het best in een vochtig, warm klimaat met een gemiddelde temperatuur van + 18° C., in diepen, lossen voedingsbodem. Krachtig behoeft de grond niet te zijn; het best leenen zich voor theeaanplantingen zachte, tegen den wind beschutte hellingen, daardoor wordt tevens het verzamelen van water, hetgeen voor de wortels zeer schadelijk is, tegengegaan.

De cultuur is nogal uiteenlopend; gewoonlijk plant men de jonge boompjes, die uit zaad op de kweekbedden getrokken zijn, met de kluit in den goed omgeploegden grond over, op afstanden van + 1½ M.; vooral in 't begin moet voor rijke besproeiing gezorgd worden. Voor zaadwinning worden steeds enkele forsche struiken uitgekozen, die doorgaans in 't achtste jaar, gezond, kiembaar zaad leveren. Soms worden nieuwe planten verkregen door stekken of afleggers, doch daar zaadwinnen zeer gemakkelijk is, wordt stekken en afleggen slechts weinig toegepast.

Door toppen worden de struikjes kort en dik gehouden, zoodat ze veel blad vormen. Het toppen in 't tweede jaar levert den zoogenaamden vooroogst, de eigenlijke oogst begint in het derde jaar. De blaadjes worden juist wanneer ze zich ontplooien willen op zonnige dagen, na het optrekken van den dauw, geplukt. In China is de zorg voor den eersten oogst zoo groot, dat het den arbeidsters in dien tijd verboden is, visch of andere sterk riekende stoffen te eten, opdat haar adem het aroma van de thee niet bederve; ook moeten ze tijdens den pluk handschoenen dragen. Met een mandje voor de borst, zoodat beide handen vrij zijn, trekken ze met de linkerhand een tak tot zich, en plukken met de rechter 't blaadje bij den steel af, want het steeltje moet bij den eersten oogst geheel aan de plant blijven zitten. Deze oogst geeft de zoogenaamde keizer- of bloementhee, die nooit in den handel wordt gebracht, maar slechts in Japan en China aan 't keizerlijke hof verbruikt wordt, 1 pond van deze thee komt het hof op ongeveer / 150 te staan.

Het afplukken van de eerste lentebaadjes eischt veel van de kracht van de plant, doch valt de regen spoedig in, dan vormt zij een nieuwen bladerdos van donkerder kleur dan de eerste. De pluk, die nu volgt na den regentijd, is de voornaamste; over het algemeen zijn de latere oogsten door het harder worden der bladeren minder waard. In Indië blijft het blad door invloed van het vochtig warm klimaat ook bij de latere oogsten zacht, zoodat ze hun waarde behouden.

De oogst heeft op Java ongeveer het geheele jaar door plaats, naar grootte en kwaliteit worden de bladeren in 3 hoofdsorten verdeeld, die meestal afzonderlijk, doch somtijds ook te zamen behandeld worden. Het topblaadje met het onmiddellijk daarop volgende vormt de zoogenaamde Pekoe, het derde blad geeft de Souchon, het vierde grootste de Congo-thee.

Men onderscheidt in den handel 2 hoofdgroepen, groene en zwarte thee, die beide van dezelfde plant afkomstig zijn, doch een verschillende bewerking hebben ondergaan. Groene thee wordt in Indië zeer zelden bereid, daarentegen bijna zonder uitzondering in China. De versch geplukte bladeren worden daartoe in groote ijzeren pannen sterk verhit, waarbij de massa met de handen steeds in beweging wordt gehouden. Soms ook krijgen de bladeren een zoogenaamd dampbad, hetgeen geschiedt in kisten, waarvan de bodem voorzien is van gaten, en waarin zich bamboehorden bevinden. De thee wordt op de horden dun uitgespreid en het geheel op een ketel gezet, waarin waterdamp ontwikkeld wordt, die in de kist optrekt. Door de onmiddellijke droging of door het dampbad behoudt de thee haar groene kleur en chemische samenstelling, ze is dan ook krachtiger dan de zwarte.

Op Java wordt zwarte thee bereid; de meest algemeene behandeling, die het blad daarbij ondergaat, is de volgende:

Na het binnenbrengen worden de bladeren zoo spoedig mogelijk op den vloer of op tampirs dun uitgespreid, zoodoende drogen ze eenigszins uit, worden slap, verflensen zoogenaamd en zijn daardoor beter geschikt om de verdere behandeling te ondergaan. Op enkele ondernemingen geschiedt het verflensen machinaal door warme lucht in snel ronddraaiende trommels, doch in de meeste gevallen worden de bladeren in een afzonderlijk daartoe ingericht gebouw, de „chimy” gebracht. Dit is een overdekt, niet omwand gedeelte, bestaande uit enkele vloeren boven elkaar, waar de wind vrij doorheen kan trekken. Hiet wordt de thee uitgespreid, en in een half etmaal is het blad daar voldoende verflensd. Nu wordt het naar de rolmachine gebracht, waar het, doordat het flens is, met weinig kans van breken, onder eenige persen gerold wordt; de bladeren krijgen een donkerder kleur en worden, nadat de gevormde ballen door een rolzeef, de „ballbreaker” gebroken zijn, opnieuw uitgespreid op lange, platte bakken om te fermenteren, een proces, waarbij de geur ontwikkelt en het blad koperkleurig wordt, dan opnieuw in de rolmachine gebracht om daarna in den

theedroger bij een temperatuur van + 200° F. geroosterd te worden. De thee is dan nog niet marktwaardig, maar moet daartoe eerst nog gebroken, gesorteerd en verpakt worden. Het sorteren geschiedt gedeeltelijk machinaal; de kisten waarin de thee nog warm verpakt wordt, zijn van binnen bekleed met theelood of stanniool; daar het product zeer hygroscopisch is, zou het door vocht licht bederven.

Bestanddeelen van de thee zijn tannine, theïne en een aetherische brandbare olie, die in zuiveren toestand giftig is; zij is slechts in zeer klein percentage aanwezig, (in groene 1%, in zwarte ½%). Theïne is nauw verwant aan cafeïne en heeft in geringe hoeveelheid gebruikt, op het menschelijk organisme denzelfden opwekkenden invloed. De tannine (10% à 25%) geeft aan de thee den wrangen smaak en is oplosbaar in warm, niet in koud water.

De theeplant heeft tal van vijanden, zoowel dieren als schimmels; er zijn er echter weinig zeer gevaarlijk te noemen. Het insect, dat nogal belangrijke schade kan aanrichten, is *Helopeltis theivora*; het dier legt zijn eieren in de jonge spruiten of in de plooiën der bladeren, die dan weggevreten worden. Voornamelijk de planten, die in de volle zon staan, worden aangevallen, de meer beschaduwde hebben er minder last van. Een voortdurende jacht op den vernielers is eigenlijk het eenige afdoende bestrijdingsmiddel; 't zijn meestal kinderen, die met het zoeken belast worden.

Reeds 2700 jaar voor Chr. wordt melding gemaakt van de theestruik, doch eerst omstreeks 600 na Chr. werd de thee in China een nationale drank, nadat de lijfarts van den keizer met thee de hoofdpijn van zijn heer verdreef. In de 17de eeuw werd de drank ook in Holland, Parijs en Londen geschonken.

In Februari 1829 werden de eerste Chineesche theestruikjes te Tjiseroepan boven Garoet geplant en vandaar door zaadwinning verspreid over een groot gedeelte van Java. De wereldmarkt en van het product zijn Londen en Amsterdam. L. K.

BOEKBEOORDEELING.

S. BLEEKER, *Geïllustreerd Handboek voor Bloemisterij*. Met 260 afbeeldingen. Tweede, veel verbeterde druk. Zutphen, P. van Belkum Azn. Prijs f 2.40.

Dat van dit boek in zoo'n korten tijd een tweede druk noodig was, pleit zeker wel voor de bruikbaarheid, en dat de schrijver het aanmerkelijk heeft uitgebreid, levert het bewijs, dat hij er prijs op stelt het op de hoogte van den tijd te houden. Wij aarzen dan ook geen oogenblik om dit Handboek aan de lezeressen en lezers van „Buiten”, die buiten wonen, een tuin bezitten en liefhebberij hebben dien gedeeltelijk zelf te onderhouden, met warmte aan te bevelen. In het 1ste hoofdstuk: „Algemeenheden” behandelt de schrijver op zeer duidelijke wijze de vermenigvuldiging; de verschillende aardsoorten; het kweken van één- en tweejarige planten; de vaste en overblijvende planten; het hoofdstuk eindigt met een uitvoerige lijst van de fraaiste één-, twee- en overjarige planten. In deze alphabetische lijst vindt de lezer opgegeven den naam, de familie, de soort, de kleur en de hoogte der verschillende planten en in een rubriek opmerkingen den bloeitijd, het doel, waartoe de plant het meest geschikt is, of zij giftig is, enz. Zelden zal een leek deze lijst te vergeefs raadplegen. In het tweede hoofdstuk worden de verschillende inrichtingen voor plantenkultuur besproken. Hierin worden behandeld de verschillende systemen van kassen en bakken, de inrichtingen voor verwarmen, schermen en luchten. Dit hoofdstuk is, met betrekking tot den omvang van het werk, wel wat stiefmoederlijk behandeld. Juist op dit gebied heerschen bij leeken en aankomende vakmensen nog zooveel verkeerde begrippen, dat een meer uitvoerige bespreking wel gewenscht ware geweest.

Ook het derde hoofdstuk hadden wij gaarne wat breedvoeriger behandeld gezien. Hierin worden de verschillende werkzaamheden in de bloemisterij, zooals het dekken, het schermen, het luchten, het gieten, enz., enz. besproken. De beide laatste hoofdstukken bevatten te zamen als het ware de theorie van de bloemisterij, en een meer algemeene kennis van de eerste beginselen dezer theorie is zeker gewenscht. Uit de wijze, waarop de schrijver deze hoofdstukken behandelde, blijkt duidelijk, dat hij zijn boek meer als handboek voor plantenliefhebbers, dan als leerboek voor toekomstige bloemisten bestemd heeft.

In het vierde hoofdstuk worden de koude-kasplanten, en in het vijfde de gematigde en warme-kasplanten besproken. Hier is de schrijver zeer op dreef en het blijkt, dat hij zijn stof met voorliefde en groote kennis behandeld heeft. Tal van planten worden er uitvoerig in besproken, en wel op zulk een wijze, dat men na gelezen te hebben, wat ervan gezegd wordt, zoowat alles weet, wat men van een bepaalde plant weten moet. Deze laatste hoofdstukken kunnen den plantenliefhebbers zeker goede diensten bewijzen, waarom wij hopen, dat het boek in veler handen komen zal.

De uitvoering van het bijna 400 pagina's dikke boek is zeer netjes, het is rijk, misschien wel te rijk, geïllustreerd. Door alleen de talrijke fraaie photographische reproducties te behouden, en de somtijds verre van mooie houtsneden te laten vervallen, zou ons inziens het boek in waarde stijgen. E. TH. W.

VERBETERING. In het artikel „Montferland” staat op pag. 308, onder een afb.: „Montferland. Gezicht op de Kerk”. Hier is iets weggevalen. Men gelieve te lezen: „Montferland. Gezicht op de Kerk van Hoog-Elten”.

DE STAD REIMS.

(Slot).

NIETTEMIN, ook al kennen wij Reims, en al weten wij iets, neen veel van hare geschiedenis, ook deze stad uit het buitenland kan niet ontkomen aan het nadeel, dat datgene wat hare stedelijke geschiedenis is en datgene dus wat lokale kleur en schoonheid geeft aan hare straten en gebouwen, voor het meerendeel dergenen, die haar bezoeken, de geheimen zijn van een nog niet opengeslagen boek, van een boek waarvan zij slechts de eerste pagina hebben te lezen om met steeds grooter wordende belangstelling door te lezen tot aan het einde en kennis te nemen van de wijze, waarop het eindigt. En het is inderdaad aan te raden alvorens Reims te bezoeken, dit boek te lezen, want het bezoek wint daardoor aan interesse en wat men ziet wint er door aan belangrijkheid en schoonheid. Men ziet niet meer een huis, een straat, een kerk, waarvan men nu den antieken gevel of den bouw bewondert, maar men ziet de straat, waar zich een tafereel heeft afgespeeld; men ziet het huis, waarin een groot man heeft geleefd; men ziet een kerk, waarin een heilige heeft gepredikt. En wanneer men dit ziet, dan onwillekeurig bevolkt men die plaatsen met de personen van zijne eigene verbeelding. dan ziet men geheele tafereelen uit den ouden tijd voor zich, en niet alleen het oude in de stad, maar geheel hare omgeving krijgt leven en kleur. Niet elke straat leent zich daartoe, niet elke stad kan te midden van het nieuwe wat zij biedt, ook nog het oude doen spreken, maar Reims kan dat wel. Bruges la Morte heeft men Brugge meer dan eens geheeten, en men heeft daarmee zoo juist weergegeven wat men voelt in deze oude en heerlijk mooie Vlaamsche stad; Brugge is echter niet de eenige stad, waar men in de oudheid kan leven en in hare schaduw kan dwalen; er zijn meer van zulke steden als men ze maar vinden wil, en Reims is eene van die steden.

Geen wonder dan ook, dat men in Reims tegelijk terugvindt een stad, die roem draagt op hare geschiedenis, en die deze geschiedenis doet spreken overal en bij elke gelegenheid. Als men van Parijs naar Reims gekomen is, en langs Guise is gespoord, waar het historische kasteel bijna niets meer van het kleine plaatsje overlaat, dan heeft men reeds iets gevoeld van het historieke gebied, dat men heeft betreden. En Reims heeft er zorg voor gedragen, dat men dat in hare stad blijft gevoelen. Men ziet het allereerst aan die piëteitvolle zorg, welke er wordt aangewend tegenover de poort van Mars, die in de 19e eeuw geheel bevrijd is uit de vestingwerken, waarin vroegere eeuwen haar hadden verborgen, en die nu den vollen rijkdom van beeldenwerk en van Corinthische zuilen van dit bouwwerk doet aanschouwen. Men ziet het aan de wijding, welke men er betoont tegenover de Kerk van St. Remigius, welke tot de oudste van Reims behoort en daar staat als een symbool van het geloof, dat Reims steeds heeft verdedigd. Men ziet aan den eerbied, die er in het aartsbisschoppelijk paleis voor de groote zaal, die eene historie op zich zelve heeft, wordt bewaard. Maar men ziet het bovenal in het museum, dat in haar stadhuis is ondergebracht en waar vier groote en kleine zalen de portretten en de bustes van Reimsche beroemdheden, doeken van hare artisten en plannen der stad te aanschouwen geven. Doch ook in de andere zalen, waar men eene bekende collectie van landschappen vindt van Corot, Daubigny, Rousseau, Fromentin, Millet en andere meesters van het penseel, gaat het Reimsche karakter niet verloren. Tafereelen, voorstellend den doop van Clovis en de aanbeveling van Colbert aan Lodewijk XIV door Mazarin vormen in de eerste zaal hoofdpunten; en ook in de andere zalen, waar van

de beste schilders, ook van de Nederlandsche, veel schoons bijeen is, treft men meerdere stukken aan, die op de groote burgers van Reims en op hare geschiedenis ten nauwste betrekking hebben.

En deze geschiedenis, waaraan wij reeds kortelijk herinnerden, is er dan ook eene, die genoemd kan en mag worden, temeer, waar zij zoo nauw en zoo direct samenhangt met de geschiedenis van geheel het belangrijke land van Champagne, dat Reims steeds tot zijn grootste steden heeft gekend. Onder de drie Gallische volkeren, die in dit grondgebied gevestigd waren, was dat der Rémi een der belangrijkste, en van de Romeinsche heerschappij spreken vooral in Reims de overblijfselen zeer sterk. Ten tijde van de invoering van het Christendom in deze streken was St. Sixtus de martelaar in Reims gelijk St. Potentius dit was in Troyes. Later kwamen de Alemanen en Vandalen het land verwoesten, maar juist in de omstreken van Reims werd hun in 366 de eerste nederlaag toegebracht; 40 jaar later had een nieuwe inval plaats, en toen werd Reims geplunderd, niet tegenstaande de heldhaftige zelfopoffering van St. Nicaise. Ook in deze streken ondergingen de Hunnen een groote nederlaag, en in dit zelfde land maakte Clovis voorgoed een einde aan de Romeinsche heerschappij. Clovis werd gedoopt te Reims door St. Rémi; na zijn doop kon die van Lodewijk, een zoon van Karel den Groote als een der merkwaardigste gebeurtenissen in deze stad worden aangeduid. Maar kort daarop werd Champagne een onafhankelijk graafschap met Troyes als hoofdstad.

De geschiedenis van dit graafschap is zeer wisselvallig en emouvant geweest. Men denke aan den strijd van Herbert I met Koning Karel den Eenvoudige en met Raoul van Bourgondië, men denke aan Etienne I en aan Eudes I, beiden van zeer krijgsmachtigen aard. Men denke aan Thibaut II den Groote, die een zeer godsdienstig man was en die een groote politieke rol speelde zoowel tegenover den Franschen soeverein als tegenover zijn Engelschen neef. Men

denke ook aan zijnen oudsten zoon Henri I den liberaal, wiens regering voorspoed en grootheid aan het land bracht. En men denke ten slotte aan den ongelukkigen Thibaut IV, den zanger, in wiens geschiedenis de naam van Blanche van Castilië nauw is vermengd, en wiens leven van verwoeden strijd eindigde in eene poëtische rust. Na den dood van Henri III den Groote, die de familieverbintenis met Filips der Schoone aanging, is het met de onafhankelijkheid van Champagne gedaan en wordt de geschiedenis van Frankrijk ook de geschiedenis van dit land, hetwelk vooral onder de invloeden van den 100-jarigen oorlog en de reformatie zwaar te lijden had. Eduard III van Engeland leed in 1360 een nederlaag onder de muren van Reims, en deed uit woede daarover geheel het nabijliggende land verwoesten tot Eprené toe; in 1420 waren het Reims en Troyes, die met eere den hertog Filips van Bourgondië inhaalden en in Troyes de acte, waarbij Catherina van Frankrijk den koning van Engeland huwde, onderteekenden. Jarenlang gaat dan nog de strijd van deze uitloopers der middeleeuwen voort; in de nieuwe geschiedenis komen de oorlogen tusschen Karel V en Frans I plundering na plundering, verwoesting na verwoesting brengen. Ook de reformatie spaarde dit land niet; zij had er talrijke aanhangers en de hoofden der twee partijen kwamen uit die streken; de Guises waren uit Reims en uit Joinville, de Condés uit Ferté.

Zooals men ziet, in de geschiedenis van Champagne zijn Reims en Troyes na aan elkander verwant. En die naar Reims gaat, verzuime daarom niet om ook Troyes aan te doen!

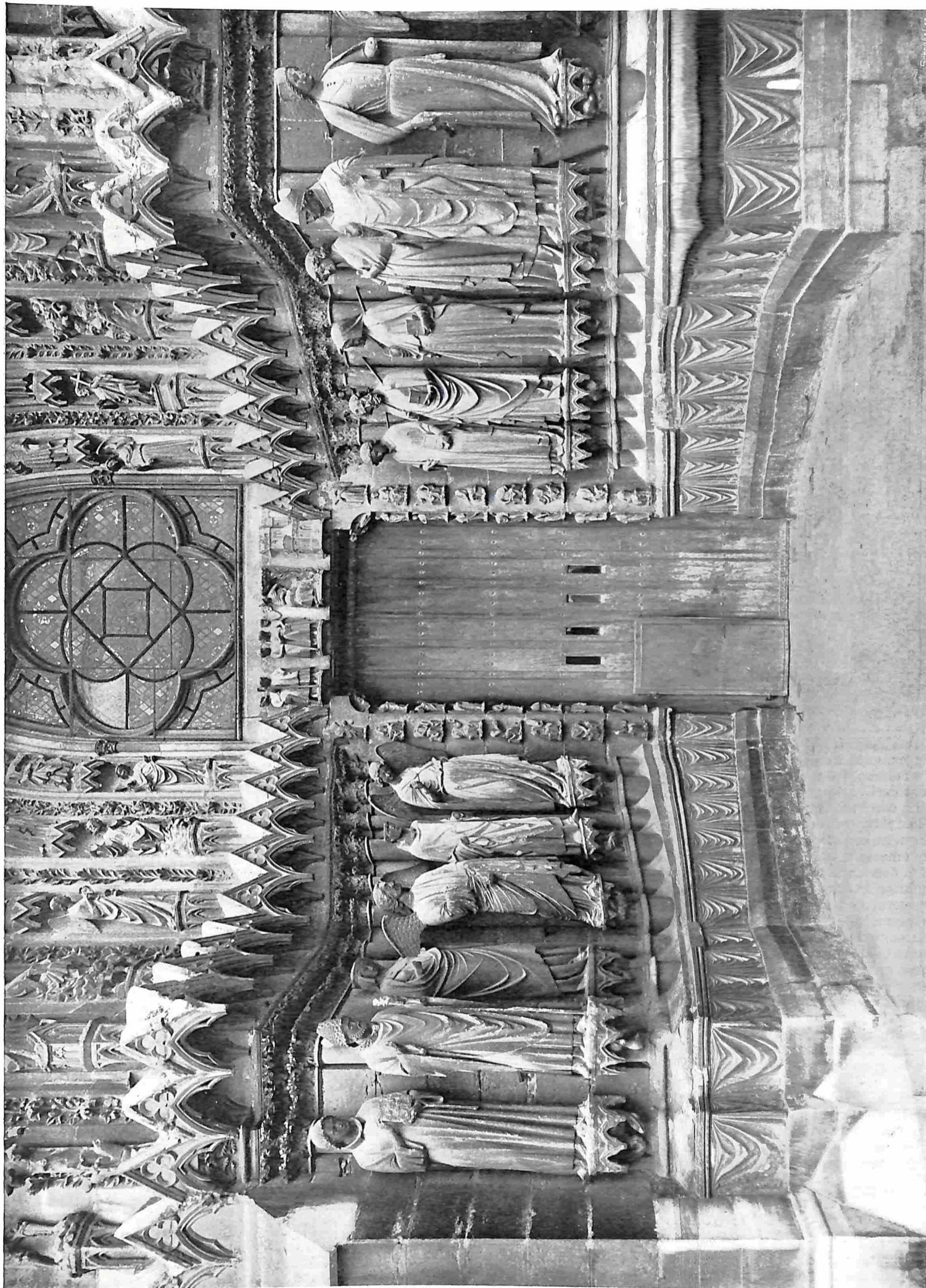
* * *
De buitenstad van Reims is geheel modern; er zijn fraaie en

Foto F. Rothier.

REIMS.

EEN DER TYPISCHE OUDE HUIZEN OP DE MARKTPLAATS.

REIMS. DE KATHEDRAAL. EEN DER DRIE POORTEN VAN DEN VOORGEVEL.

Foto E. Rothier.

Foto F. Rothier.

REIMS.

GOBELIN UIT DE KATHEDRAAL, VOORSTELLEND DE GEBORTE VAN DE HEILIGE MAAGD.

ruime wegen, er zijn moderne gebouwen voor den dienst der gemeente, voor handel en nijverheid; er zijn ook vele fraaie huizen; in dat deel is niets meer, dat het oude Reims in herinnering brengt. Er zijn in Reims ook de groote champagnekelders, waarvan de bezichtiging zeer zeker de moeite loont. En er zijn ten slotte de talrijke aardige uitstapjes naar de vriendelijke en lachende omgeving, naar de vallei van de Vesle; naar de heuvelen aan den anderen oever van deze rivier tot aan Cornicy met prachtige boschwandelingen; ook kleinere uitstapjes naar het achterland van Champagne, naar Maille en naar Épernay, waar de inwoners van Reims in de zomerdagen veelal vertoeven, hetzij voor enkele dagen hetzij voor langer. Maar zelfs in deze omstreken blijft daar de grootsche figuur van de Kathedraal van verre staan als de karakteristiek van de stad en hare omgeving, blijft zij als het ware waken over Reims en hare bewoners, blijft zij vormen het meest verheven beeld van haar zijn in het verleden, het heden en de toekomst. Want wie aan Reims denkt, denkt aan de stad der Fransche koningen; en wie aan Reims denkt, denkt dus ook aan hare onvergetelijke Kathedraal.

Ten slotte willen wij niet onvermeld laten dat de reproducties in dit artikel gemaakt werden naar foto's van den fotograaf F. Rothier, te Reims, die van de Kathedraal in alle denkbare details pl.m. 2500 verschillende opnamen maakte. Zij, die van deze zoo belangrijke Kathedraal eene studie willen maken, zullen bij hem een uitgebreid materiaal vinden.

HENRI VAN DER MANDERE.

ONZE BOOMEN.

DAAR ik mij voorstel, in overeenstemming met de Redactie van dit blad, nu en dan een onzer boomen tot onderwerp eener korte, maar zooveel mogelijk zakelijke beschouwing te kiezen, komt het mij wenschelijk voor daaraan enkele opmerkingen van algemeenen aard te doen voorafgaan, opdat de lezer wete wat ik daarmee bedoel en hij aan die bedoeling geen betekenissen moge hechten, die voor het tegenwoordige buiten mijn plan ligt.

Niet onmogelijk toch is het, dat men beschouwingen van en

interessante mededeelingen omtrent bijzonder merkwaardige, d.w.z. zeer oude boomen, iverwacht. Dat er ook van dezen nu en dan zullen ter sprake komen en dan zullen ter sprake komen zal wel zoo wezen, maar dan toch slechts in zoverre, als het onderwerp dit als vanzelf medebrengt, en dus niet als hoofdzak. Zeker, ik kon dergelijke mededeelingen zeer goed aan die welke ik mij voorstel verbinden, maar dit zou dan veel te uitvoerig worden, en in een blad als dit, waarin verscheidenheid gewenscht is, mag zelfs van het goede niet te veel gegeven worden, te minder daar er altijd velen zijn, die in de materie weinig of geen belang stellen, ook al is die belangwekkend.

Wat ik wil geven is een beknopte beschouwing van onze boomen, waarmede ik dus die bedoel, welke, hetzij zij kunnen geacht worden hier te lande oorspronkelijk thuis te behooren, hetzij ze reeds vóór langen tijd van elders aangebracht zijn, hier zoodanig zijn ingeburgerd, dat zelfs aan geen vreemden oorsprong meer gedacht wordt, welke trouwens in verscheidene gevallen niet zou vast te stellen zijn, zonder daarbij te vragen of ze zulk een hoogen ouderdom bereiken, dat zij als veteranen tot de natuurmonumenten moeten gerekend worden, wat slechts met zeer enkele het geval is.

Het zullen dus min of meer didactische of onderrichtende beschouwingen worden: onze boomen zullen het onderwerp zijn van z.g. populair-botanische causerieën, maar waarbij de botanie slechts in zoverre te pas gebracht wordt, als men mag aannemen dat voor ieder begrijpelijk is, en belangstelling kan vinden bij elk, die, vreemd op dit gebied, gaarne althans éénig begrip wil hebben van wat onze boomen, die in de natuur zulk

een belangrijke rol spelen, die het hoofdelement onzer vegetatie zijn en ook voor de steden van zooveel beteekenis geacht worden, eigenlijk zijn en door welke kenmerken zij zich onderscheiden.

„Dat zal dan toch niet veel zaaks worden”, merkt Nurks Jr. op, „als het niet te doen is om zeer merkwaardige boomen, dan begrijp ik niet....”

Dat er van onze, dus van de meest gewone, allerwegen aangetroffen boomen iets bijzonders te zeggen valt, meent gij, en dit schijnt dan ook zoo. Maar dat zal niet tegenvallen, want, zonder te veel in botanische beschouwingen te treden, zou er nog zóó veel van algemeenen aard over mede te deelen te zijn, dat het tot een brochure, in sommige gevallen zelfs tot een zeer lijvige brochure, zou aangroeien.

Maar van zulk een breede opvatting kan hier geen sprake zijn, zoodat ik alleen het voornaamste zoo kort mogelijk zal samenvatten.

Dit betreft vooreerst de natuurlijke verwantschap van den boom; voorts zijn oorspronkelijk vaderland, de algemeene karakters van zijn geslacht en de bijzondere waardoor hij zich onderscheidt; dan zijn groeiwijze, d.w.z. de vorm, dien hij in zijn natuurlijken staat verkrijgt (men spreekt gewoonlijk van den *habitus*), zijn physionomisch karakter dus, en zijn beteekenis voor de physionomie van het landschap. Hierbij zullen vanzelf enkele merkwaardige exemplaren ter sprake komen en allicht ook bijzonderheden van technischen of huishoudelijken aard.

Nu spreekt het wel vanzelf dat dit alles maar zeer oppervlakkig en beknopt kan zijn; maar toch uitvoerig genoeg voor hen, die in „Buiten”, en dus, naar men mag aannemen, in wat er buiten te zien en op te merken valt, belang stellen, zonder dat het een vervelend betoog wordt, wat met het oog op de zeer uiteenlopende wenschen der lezers niet vermeden worden.

Wanneer hij, die buiten woont en leeft, mocht denken dat een bespreking van onze meest gewone boomen in een zoo algemeen verspreid blad noodeloos en nutteloos is, omdat immers in het eerste, zeer vergissen.

Eilieve, pluk eens van elk onzer algemeen, ook veelal in de steden, voorkomende boomen een blad af, en leg die den stad-bewoner, zelfs uit den zeer beschaafden stand, voor. Het zal

mooi zijn als hij er een paar van kent, veelal weet hij geen Beuk van een Eik of Linde te onderscheiden. 't Zijn allen boomen, voilà tout.

Dit is geen uitzondering; het zal door honderden bij honderden bevestigd worden; zelfs mag het welhaast een regel geacht worden, waarop dan natuurlijk uitzonderingen voorkomen.

Is men in den zomer op reis, en geniet men met volle teugen de verkwikkende koelte van het bosch, dan doet het er voor velen niets toe of dit een beuken- of eiken- of ook een gemengd bosch is; men ziet slechts het bosch, maar niet de boomen, en men kent alleen het verschil tusschen een bosch van loof- en een van naald-boomen, ofschoon ook hier weer Dennen en Sparren als één en hetzelfde beschouwd of met elkaar verwisseld worden; terwijl ze toch, niet alleen op zich zelf, maar ook als bosch een zeer verschillenden indruk maken.

„Het kan dan ook”, zoo schreef ik nu juist dertien jaar geleden 1), „aan niemand twijfelachtig voorkomen dat de boomen, en wel meer bijzonder onze boomen, een opzettelijke, voor ieder verstaanbare bespreking overwaard zijn. Ze zijn toch de krachtigste, de meest imposante vertegenwoordigers van het plantenrijk; ze zijn het hoofdelement van wat wij in het algemeen „de natuur” noemen. Door de al of niet aanwezigheid der boomen, hun grooter of kleiner aantal, hun verspreid voorkomen of hun vereeniging tot bosschen, wordt het karakter van een landstreek bepaald. We bewonderen ze in de lente, wanneer zij, uit den winterslaap ontwakende, of ontwaakt, met nog maar half ontwikkelde, teer groene bladeren hun kronen ondoorzichtig trachten te maken, wat hun maar langzamerhand gelukt; we waardeeren ze in den zomer om hun verkwikkend lommer; we vermeien ons in het kleurenspeel hunner bladeren in den herfst, en zelfs in den winter, bladerloos als ze dan zijn, en levenloos als ze dan schijnen, geven ze aan de slapende natuur nog een gezellig aanzien; een boomloos landschap toch is in den winter oneindig eentoniger, dan wanneer de boomen, met hun verscheidenheid van stammen, van takvorming en van kronen, er afwisseling, ja zelfs, zoo dood als ze dan schijnen, leven aan geven.

„Onze boomen vinden dan ook niet alleen belangstelling bij hen, die zich gaarne met planten bezighouden, maar zij verdienen die ook van anderen. Zij zijn een te essentieel deel der ons omgevende natuur, dan dat de mensch, wiens psychisch karakter zoo nauw met de natuur samenhangt, er onverschillig voor zou kunnen zijn”.

H. W.

1) In *Sempervirens* van 1897, waar ik dat onderwerp uitvoeriger behandelde dan hier doelmatig is, en waarnaar ik den lezer voor nadere bijzonderheden men te mogen verwijzen.

BIJSLAGEN.

DE wind schudt des ouden herders geweren en lep-pas, 1) die aan de takken van een reusachtigen steeneik op den Monte Albu hangen: het lijkt of men in de wouden van het oude Gallië is, onder de heilige eiken der Druïden, getooid met de wapenen, waarmee de priesters het lot voorspelden. En ook de oude, die op de wortels van den steeneik zit en ingespannen bezig is een vreemde tekening te griffen in een hoornen tabaksdoos, heeft iets priesterlijks: enigszins scheefstaande oogen onder een breed voorhoofd met diepe, donkere groeven, een grooten haviksnus en een roodachtigrijzen baard, waarvan de punten twee groote krullen vormen en hem tot het middel reiken.

De kudde rusten in de schaduw der middagzon tegen de rotsen, waaruit oereiken omhoog steken, die trillen in den wind. Uit het eind van het bosch klinken aanhoudend bijslagen, door een echo herhaald, en het gansche woud schijnt ervan te sidderen. Troepen kolenbranders en hout-hakkers vellen de duizend jaren oude boomen en komen van dag tot dag nader tot het hart van het woud, tot den reusachtigen steeneik, waaronder de herder zijn woning gevestigd en zijn wapens gehangen heeft. En de boom, — woest en sterk als een leeuw — die de bliksems

verzwolgen en de landloopers beschermd heeft tegen de woede van den orkaan, en de oude herder, wien de jaren zijn groote, sterke tanden en zijn rosse haren niet hebben kunnen ontrooven, wachten de nieuwe verwoesters af, de nieuwe verwoesters, wier bijl machtiger is dan de bliksem en de tijd; zij wachten ze met de stoïcijnse onverstoortbaarheid, waarmee zij den dood verbeiden.

Van dag tot dag, van uur tot uur klinken de bijslagen naderbij en harder, terwijl het gansche woud zich tooit met goudgele bloemen en de Juniwind warmer en geuriger wordt. Nooit nog was het bosch zoo mooi in bloei; misschien voelt het, dat zijn laatste lente gekomen is en wil het zich bedwelmen aan zijn lauwe koelten en zijn geuren om den naderenden dood te vergeten.

Het schijnt of de jonge, uit de rotsen opstekende eiken met moeite zoo hoog geklommen zijn om den dreigenden ondergang te ontvluchten. Als de wind langs hen strijkt, sidderen zij van angst, en als het flets-groenige avondlicht neerdaalt, en de maan gelijk een parel aan den purper-fluweelen horizon opdoemt, schudden de jonge boomen hun droge blaren af en lijken zij te weenen.

Zio Cosma 2) grift in de tabaksdoos twee heldenfeiten uit zijn jeugd: twee voor hem gelijk-epische gebeurtenissen, welker weerklank zijn geheele leven gevuld heeft en hem nog opwindt als de echo van een oorlogsmarsch. Aan den eenen kant van de tabaksdoos onderscheidt men een man, worstelend met een anderen en hem op den grond werpend, aan den anderen kant een man, die een woedend wild zwijn aanvalt en het doorpriemt. Voor oom Cosma hebben de twee gebeurtenissen, waarvan hij de held geweest is, gelijke waarde; en de oude steeneik ziet op het werk van den ouden kunstenaar neer met denzelfden plechtigen ernst, waarmee hij tegenwoordig was bij het werkelijk gebeuren der feiten, die vereeuwigd zijn op de hoornen tabaksdoos.

Daar komt iemand de tragische eenzaamheid van den ouden herder onderbreken. Een jong Zwitsersch kolenbrander, lang en slank, met een lachend gezicht als van een jongen, die zich voor de grap geverfd heeft, komt, een aria uit de Traviata fluitend, nader en laat uit de verte een zwarte flesch aan den herder zien.

Oom Cosma kijkt 'op, ziet den jongeling minachtend aan en met opgeheven vinger antwoordt hij: Neen! —

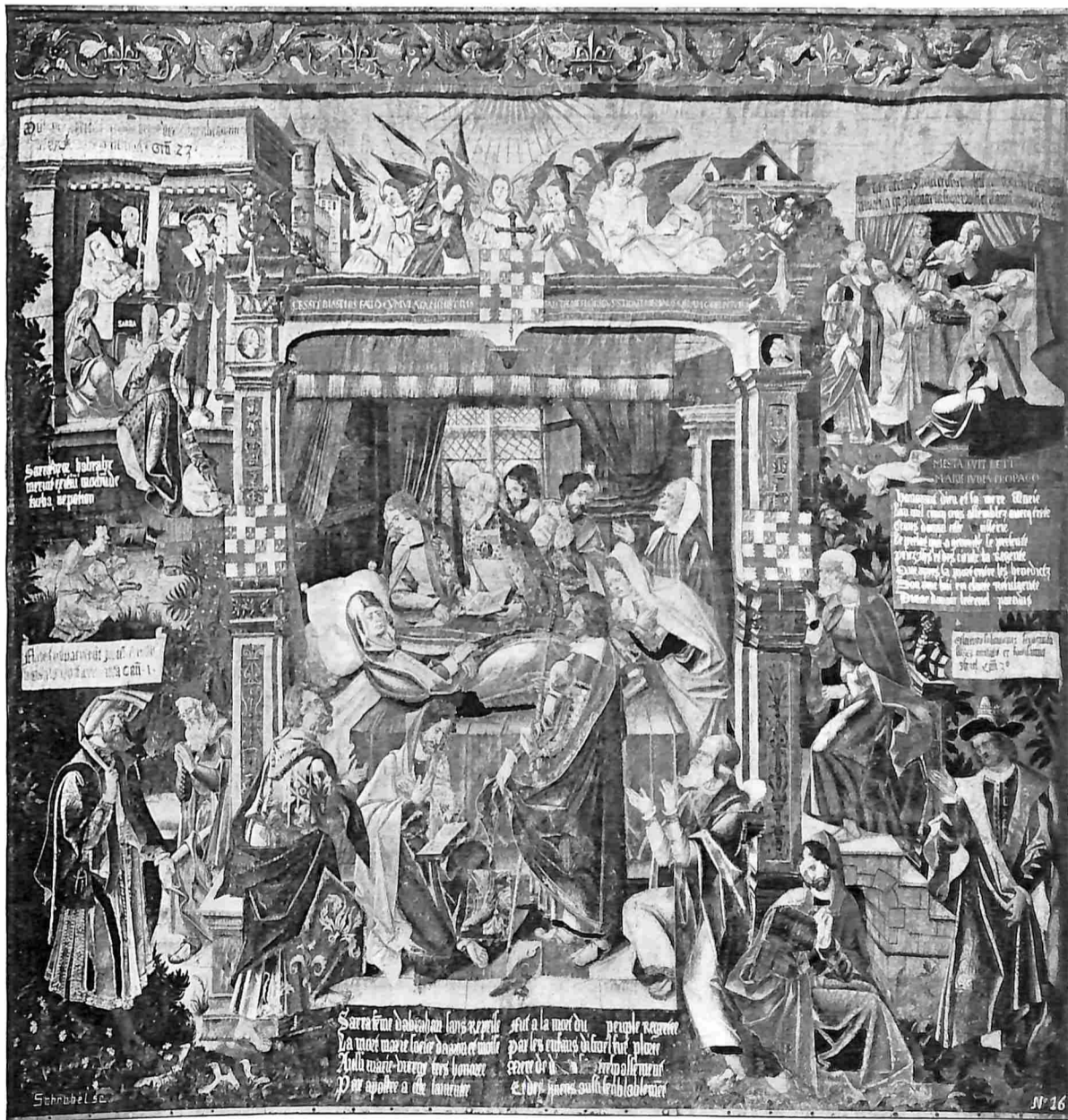

Foto F. Rothier.

REIMS.

GOBELIN UIT DE KATHEDRAAL, VOORSTELLEND HET STERFBED VAN MARIA.

Maar toch treedt de jonge man nader.

— Neen heb ik gezegd! — schreeuwt de oude. — Van mij krijg je geen melk, zoo waar als de heilige Franciscus geleefd heeft! Drink maar een beetje kruit, opgelost in petroleum, als je dorst hebt. En loop naar den duivel, jij en wie je hierheen gestuurd heeft.

De jongeling begrijpt niets van de ruwe taal van oom Cosma; hij glimlacht en, terwijl hij op de flesch blijft wijzen, gaat hij naast den grijsaard zitten.

Melk? — vraagt hij met een lichten keelklank in de stem.

— Een gewerschot als je wilt! Wie ben jij, vuilik?... Ben jij een mensch? — vraagt oom Cosma met de grootste minachting. — Je hebt blauwe oogen en handen en voeten, die wel bakken lijken, ja, waarachtig, de kurken bakjes, die aan koorden van haar gemaakt aan de balken van de huizen in Onanì hangen, zijn kleiner dan jouw handen. Ja, kijk maar naar die tabaksdoos, die is van hoorn, weet je, van hoorn. Weet je wat hoorn is, horens? 3) Ben je getrouwd?

— Wat?

— Hoe heet je?

— Wat?

— Hij begrijpt niks! — schreeuwt oom Cosma, lachend. — En dat zijn menschen? *Heb je een vrouw?*

— Nee, — antwoordt de jongeling en glimlacht met helder glinsterende oogen. — En u, hebt u dochters?

— Ja, maar die gaan jòu niet aan; alleen mogen ze, als je lust hebt, een koord om je aan op te hangen, voor je weven!

— Wat? Babbo 4) Cosma, ik ken uw dochters. Ik heb ze zien dansen, Zondag, op het kerkplein.

Nu is het de beurt van den oude om te schreeuwen:

— Wat, wat? Wie ken jij, luizevent, katteoog, gehoornde vreemdeling? Als je me nog ééns babbo Cosma durft noemen, ransel ik je af, zoo waar als de heilige Franciscus geleefd heeft.

De jongeling blijft glimlachen, met zijn nagels op de flesch trommelend.

Klaaglijk zucht de wind in het bosch; de bijlslagen zijn duidelijk te onderscheiden.

— Ha, julie komen dichterbij, dichterbij, duivelskinderen! — zegt oom Cosma.

— Zeg, — schreeuwt hij, zich naar den jongeling keerend, — gaan jullie alles omhakken?

— Wat?

— Zoo! — hij maakt een beweging als van hakken. — Alles?

— Alles.

— *Deze ook?* — vraagt de oude, den eikestam aanrakend.

— Ja.

— Ga weg! brult oom Cosma — ga onmiddellijk weg, luizeziel. Ga, of ik vermoord je, ik verpletter je als een hagedis!

— Wat? — De jongeling glimlacht niet langer, maar springt overeind, bezorgd door de woeste kreten van den oude.

— Ben je bang voor me? — brult oom Cosma verder. — Ben je bang voor mijn oogen? Jongen van niks, vertje als een figuurtje, dat gekerfd wordt in het blad van een vijgeboom! En kom jij den ouwen gier uit zijn nest verjagen? Maar ik zal je je oogen uitkrabben. — Ga weg! — begint hij weer. — Ga je nog niet? Hoor 's, zie je deze voorstelling op de tabaksdoos?

— Wat?

— Wacht, ik zal je wel met je wàt!

Oom Cosma staat op en komt op den jongeling af, hem de tabaksdoos onder zijn neus duwend.

— Kijk — zegt hij — *dit is een man, die ik vermorzeld heb. Begrijp je?*

— Ja, — knikt de jonge man, terwijl hij met zijn zachte, eenigszins verschrikte oogen op de tabaksdoos staart.

— Nou, *net zooals ik dezen Christen vermorzeld heb, zal ik jou en je korvuuten vermorzelen, als jellie hier komen hakken. Heb je 't begrepen? Vertel 't hun maar!* En maak nou oogenblikkelijk, dat je weg komt, of pas op anders.

De jonge man heeft 't uitstekend begrepen en gaat heen met gebogen hoofd, in zichzelf glimlachend. Hij denkt aan de lief-tallige dochters van den oude, van wie er een hem met haar groote, zwarte, verleidende oogen toegelachen heeft.

— Ik zou haar wel willen trouwen — denkt hij — maar de ouwe is een beer. En toch mag ik hem wel. Wie weet!

— Babbo Cosma — schreeuwt hij, zich omdraaiend, — veel groeten aan je dochter.

— Wacht, bokspoot, wacht maar! — De oude doet een plotse-lingen sprong en pakt het geweer van den eik, terwijl de jongeling kinderlijk lachend wegholt.

— Hij is niet de moeite waard! — zegt oom Cosma, verachtelijk zijn hoofd schuddend.

— Dat zijn geen menschen! Maar nou zullen ze wel bang zijn hier te komen.

En hij neemt de tabaksdoos weer onder handen.

De bijlslagen, door de echo beantwoord, schijnen te herhalen:

— Wij komen, wij komen.

Uit het Italiaansch van Grazia Deledda, door MARY ROBBERS.

1) Leppas zijn groote messen, die de Sardiniërs aan hun gordel dragen. Vert.

2) Zio = oom, zegt men op Sardinië uit eerbied tegen oude menschen.

3) Horens zijn het symbool van echtelijke ontrouw. In Italië dragen bijgeloovige mannen dikwijls een amulet, twee horens voorstellend, bij zich, om zich te beschermen tegen mogelijke ontrouw van hun vrouw. Vert.

4) Babbo = papa, vadertje.

Foto A. Burdet.

TORENVALK-WIJFJE OP HET NEST BIJ DE JONGEN.
ZIJ KIJKT BOOS NAAR HET TOESTEL.

EEN MISKENDE VOGEL.

GEEN jachttopziener, of hij verwenscht alle roofvogels, die zijn aantal jonge patrijzen en fazanten zoo sterk doen verminderen. In het bijzonder staat de torenvalk slecht bekend. Toch is de torenvalk een der minst schadelijke der roofvogels. Zelden gebruikt hij vogels. Alleen als hij grooten honger heeft, rooft hij er eentje. Overigens bepaalt hij zich bij muizen, kevers, sprinkhanen, hagedissen, torren, kakkerlakken, kikvorschen en andere insecten.

Maar veel wat de sperwer, die echte vogeldief, doet, wordt op rekening van den torenvalk geschreven.

De torenvalk behoort tot de roofvogels (rapaces) en wel tot de onderafdeeling hiervan, de dagroofvogels (rapaces diurnae). Deze wordt weder onderscheiden in twee hoofdsorten, n.l. de Valkachtige en de Gierachtige roofvogels.

Tot de Valkachtige behooren verreweg het grootste aantal, waarvan in ons land slechts de volgende voorkomen: 1^e de Edelvalken, 2^e de Boomvalken, 3^e de Snellekenvalken, 4^e de Torenvalken (*Falco tinnunculus*).

Tot de Torenvalken behooren verscheiden kleinere soorten, die in alle werelddelen aangetroffen worden.

Behalve den naam Torenvalk draagt hij ook dien van zwemmer, muizenvanger, roodvalk, windwanner enz. enz.

Foto Jhr. van Pallandt. JONGE TORENVALKEN.

Foto A. Burdet DE JONGEN VAN DEN TORENVALK.

Hij bewoont een zeer uitgestrekt gebied, n.l. geheel Europa, Azië en Noord-Afrika.

IJverig, waar het zijn nestbouw betreft, is de vogel niet. Bij voorkeur kiest hij verlaten kraaiennesten, doch ziet er niet tegen op eene kraaienfamilie te verjagen en haar eigendom met geweld in bezit te nemen.

De eieren, meest 4 of 5 in getal, zijn zeer verschillend van kleur, zelfs die uit hetzelfde nest. Die kleur loopt van rood tot bruin, hier en daar gespikkeld.

De jongen zijn eerst bedekt met wit dons, dat later grijs wordt. Op een der afbeeldingen zien we dit duidelijk. Het temmen der jongen is een dankbaar werk. De Torenvalk toch is een zeer verstandige vogel.

Een wagenmaker in het dorp Benthuisen vond er voor enkele jaren drie in een nest, dat hij meenam. Twee ervan werden groot. Trouwer beesten waren er niet. In de werkplaats kwamen zij voortdurend even kijken naar hun meester en vroeg dezen den vogels, of zij megingen, dan klapwiekten zij van blijdschap. Het geheele dorp door vlogen zij om hem henen en kwamen ten laatste op zijn' schouder zitten. Kwam de wagenmaker thuis, dan rustten de dieren niet, alvorens zij hunne gewone versnapering, een stukje spek, gekregen hadden. Eerst daarna gingen zij huns wegs en in de naburige tuinen op voedsel uit. Jaren lang zijn ze getrouwe metgezellen van den wagenmaker gebleven en nooit hebben zijne bureu zoo weinig last van muizen gehad als juist in dien tijd. De eene Torenvalk is zeer oud geworden. Alleen in het voor- en najaar moest hij ze opsluiten, daar de vogels dan begonnen onregelmatig thuis te komen. Het reisinstinct zou ongetwijfeld machtiger blijken bij de vogels dan de trouw voor hun verpleger.

De jonge torenvalken, die hier op de foto's voorkomen, zijn genomen naar twee exemplaren, die blijkbaar wat te vroeg hun nest, boven in een denneboom op Rijksdorp bij Wassenaar, hadden verlaten en er niet konden terugkeeren. Slechts eenigen tijd bleven ze in mijn bezit, daar ze, zoodra ze goed konden vliegen, hunne vrijheid met geweld hernamen. Toch bleven ze nog zes weken lang in den omtrek hunner oude gevangenis.

Wanneer door de plaatsing van dit en meer dergelijke stukjes in „Buiten”, men wat spaarzamer wordt met kruut en lood, vooral ten opzichte van den zoo vaak miskenden torenvalk, acht schrijver dezès zijn doel bereikt.

Jhr. v. PALLANDT.

UIT DEN TIJD DER BOKKENRIJDERS.

III.

IN den nacht van 7 op 8 December 1772 zijn de Bokkenrijders, onder aanvoering van een smid uit de nabijheid van Heerlen samengekomen in de Kroon, eene onoglijke herberg tusschen Heerlen en Heerlerheide. Guur is het weder, ijzig de wind, de slooten zijn toegevroren, toch trekken de roovers er op uit om den Caldenborner molen, in de wandeling Caumer molen geheeten, te overvallen.

De smid heeft het wapen bij zich, waarnaar men hem „IJzeren hamer” heet, hij waarschuwt de leden der bende op hun hoede te zijn voor den molenaar, die steeds geladen geweren in huis heeft en treffelijk schieten kan.

Het wachtwoord is „laat de wind maar waaien”. Behoedzaam naderen de dieven den watermolen. De Geleen is toegevroren; men breekt een venster open en de smid en twee gezellen staan reeds op den voorhof. De hond wil blaffen, men slaat hem ter neer; de voorpoort wordt voor de overigen geopend. In een oogwenk zijn allen binnen en de huisgenooten gekneveld; zij liggen gebonden en jammerend in hunne bedden. De Bokkenrijders verstaan hun somber handwerk en doen niets ten halve. Maar één is er nog, die de indringers wacht, het is de molenaar van Caumer zelf, die op 't eerste gerucht zich half gekleed heeft en het geweer gegrepen.

De „IJzeren Hamer” springt met een ruk de kamer in en vindt hem op zijn „qui vive”. „Uw geld!” roept hij den molenaar toe; „Kom 't halen, als ge moed hebt” krijst de baas hem toe en vuurt tegelijk.

Maar de aanvaller heeft zich gebogen, en het schot ontweken; de hamer verbrijzelt met een zwaai den baas de hersenpan. Het negenjarig zontje van den molenaar is in zijn angst op de knieën gevallen voor den moordenaar, wiens woede geen grenzen meer kende. En de geschiedenis verhaalt, dat hij ook dit onschuldig kind doodsloeg.

Dan wordt alles doorzocht en slechts een weinig zilvergeld gevonden. Slecht voldaan trekt de bende weer naar de Kroon. Men deelt en stuift uiteen bij het kriecken van den dag.

De smid sliep lang en eerst te tien uur weerklonk de eerste hamerslag. Hij woonde alleen in een huis bij Heerlen met zijne zeventienjarige dochter Lena. Wisten anderen niet, waarom de smid zoo weinig werkte, waarom hij dagen weg was en bij nacht en ontijden nog op, zij had het begrepen en sinds die treurige ontdekking, was het laatste spoor van vreugde uit de woning verdwenen.

Zij kwijnde weg onder het geheim; vader en kind ontweken elkanders blikken. Was het wonder, dat Lena, toch al niet sterk, spoedig op het ziekbed lag en verging, als sneeuw voor de zon. Toen zag de „IJzeren Hamer” weer de opgeheven handen van het zontje van den molenaar, den smeekenden blik en in zijn ijrende droomen kreeg zijn slachtoffer de oogen van zijn Lena. 't Was den smid dan of hij des nachts met schorpioenen gegeeseld werd en of al zijne wandaden geesten geworden waren, die hem in het middernachtelijk uur pijnigden, beangstigden en beuauwden.

Zijn enig kind zou hij verliezen, hij zag het duidelijk, als het hem met de groote, koortsige oogen die hem vroeger nooit zochten, als vervolgend aanstaarde, alsof zij over hem richten moesten. Tot hij eens bij haar zat, alleen, somber, van alles verlaten, en zij hem plotseling vroeg: „Vader, als ik dood ben, blijft ge dan nog bokkenrijder?” Als een donderslag trof hem die vraag — zij wist het, zij kende zijn geheim — al het door hem gestichte leed, schoot hem als een electrische schok door

Foto Jhr. v. Pallandt. JONGE TORENVALKEN.

Foto A. Burdet.

HET TORENVALK-WIJFJE BRENGT EEN VELDMUIS AAN HAAR JONGEN. OP ZONNIGE DAGEN BRACHT ZIJ NIET ANDERS DAN VELDMUIZEN, OP SOMBERE, REGENACHTIGE DAGEN OOK WEL JONGE LIJSTERS.

lijf en ziel. De stem stakte hem in de keel. Maar Lena hield aan: „Vader, laat het toch” kuchte ze. En de harde, stugge, trotsche, „IJzeren Hamer”, de luitenant der bende werd week, hij snikte en zei „Lena kind, ik doe het niet meer; ik ga er af”. De magere hand van Lena zocht nu naar de zijne en voor de eerste maal sinds jaren voelde zij zich weer iets gerust.

Maar dat was ook de laatste stuiptrekking van het vliedende leven! Lena stierf 's anderen daags en daags na de begrafenis ging de smid reeds naar den mede-luitenant der bende en diende zijn ontslag in. Men vreesde daarop zijn verraad; hij moest uit den weg geruimd worden. Op zekeren avond drongen zes zwart gemaakte Bokkenrijders zijne woning binnen, bonden hem op zijn aanbeeld en sloegen hem met zijn eigen hamer het voorhoofd in. Op het lijk vond men een papier, waarop met bloedige letters geschreven was: „Zoo straffen de bokkenrijders de afvalligen”. Aldus verhaalt het volk in Heerlen.

A. F. VAN BEURDEN.

HEXAMETERS.

Eenzaam strekt zich het strand, van de rimp'lige voet van het
zeeduin
Tot waar bij 't wijken der golven het trillende schuim van de
branding
Vlokkig en geel langs 't gestadig versmallende zandvlak zich
voortschuift,
Ligt het verlaten en stil. Slechts de rollende donder der brekers,
Onverpoosd went'lend op 't zand, stoort de plechtige stilte des
morgens.
Schitt'rende flitsen van vuur strooit de zon langs de ronding der
golven.
Fel blaast de wind uit het Westen de wolken dwars over de
duinrij;
Zie, hoe hij voren zich veegt in de helm en haar zwiepende
halmen,
Deinen en kronkelen doet, of hij rimpelen blies op het water.
Nergens hier sporen van menschen of menschenwerk. Ver slechts
in 't Noorden
Teekent de spits van een dorpskerk zich wit tegen 't groen van
de duinen.

Roerloos en statig troont hoog op een zandige top van het zeeduin,
Starend met fonkelend oog naar de zee, een roodbruine arend
Heerscher op 't Hollandsche strand als in Noorwegen's rotsige
fjorden.

Angstig krijschend ontwijken den roover de schichtige meeuwen.

Snerpend en kort, als klonk in een stille dorpstraat een zweepslag,
Kraakt in de verte een schot. Met wijd zich spreidende vlerken
Beukend de lagen der lucht, verheft zich de machtige vogel,

Pijlsnel zich zwaaiend omhoog ontvlucht hij den naad'renden jager;
Aanstonds zijn vijand herkenkend, den eenigen dien hij moet vreezen.
Spijtig aanschouwt de jager de vlucht van den koning der vogels,
Volgt met bewond'ring nochtans de geweldige strekking der
vleugels

Tot in de wolken de reuzenfiguur voor zijn oogen zich saamtrekt,
Slinkt van een streep tot een stip En dan, voor de menschen
onzichtbaar,

Tart nog de arend zijn vijand met schellen, wijd-galmenden
strijdkreet!

S.

HUIZE HILDEBRAND IN DEN HAARLEMMERHOUT.

LANG, zeer lang terug naar vroegere tijden toen Haarlem nog was omgeven door verschillende zoogenaamde theehuisjes, deels toegankelijk voor het publiek en deels eigendom van rijke lieden zoowel in als buiten de stad, toen men er nog niet aan dacht dat een spoor of tram een zoo gemakkelijke communicatie met deze bloemenstad zou kunnen vormen, toen grootere en kleinere buitenplaatsen en buitentjes als 't ware een ring vormden om de bebouwde kom der Gemeente, toen tolboomen en aardige tolhuisjes benevens gezellige uitspanningsoorden hare plaatsen nog met reden innamen, toen ja in dien mooien goeden ouden tijd was Haarlem, wij willen niet zeggen fraaier, doch zeer zeker niet minder schoon dan thans. En wanneer wij nu de oude kaarten en herinneringen nagaan, dan is ongetwijfeld een der meest beroemde van deze plekjes wel de Haarlemmerhout met het vroegere paleis van Lodewijk Napoleon (thans Museum van Kunstnijverheid gecombineerd met Koloniaal Museum) als hoofdpartij. Van den kant van Heemstede den Hout inkomende, bestond nog voor ongeveer 100 jaar waar zich thans het z.g. Werkmanspad bevindt een hoofd- of groote verbindingsweg welke uitmondde op de nog bestaande Dreef, die u dan weder verder voerde naar de vroegere Houtpoort om vervolgens de stad te bereiken. Het is nog niet zoo lang geleden dat deze stadspoorten (behalve de Amsterdamsche) zijn weggesloopt om plaats te maken voor de meer moderne vaste breede bruggen. Vele ouden van dagen herinneren zich deze poorten nog goed en kunnen u zelfs nog verhalen doen dat deze op verschillende tijdstippen op last van het gemeentebestuur werden geopend of gesloten.

Het was in dit gedeelte der stadsomgeving om den hoek van de Meester Lotte laan, waar voorheen de zoozeer gezochte en bekende uitspanning Het Wapen van Amsterdam bestond. Hoe velen waren er niet die daarheen togen met rijtuigen, groote janpleizers, en reiswagens, om daar eenigen tijd of soms ook wel een enkel dagje verblijf te houden en te genieten van den Haarlemmerhout en zijne omliggende wandelwegen. Wie uwer kent niet het aardige geestige verhaal van Nicolaas Beets, waarbij hij in zijn geschrift „Een onaangenaam Mensch in den Haarlemmerhout” de figuur van Nurks beschrijft, zittende onder de veranda van het Hotel het Wapen van Amsterdam en waaruit blijkt hoe destijds nog op dat plekje grond een gezellige drukte en beweging heerschte zoo geheel vreemd aan onzen tegenwoordigen tijd — en al mocht de tijd aan dit karakter veel gewijzigd en hervormd hebben, steeds bleef het oude wapen bestaan, en steeds bleef het 't oude witte primitieve Hotel, wel zwaar gerestaureerd en vertimmerd, goed doende als een picturale attractie in het sterk genuanceerde groen der boomen.

Toen dus in 1908 vrij onverwachts het oude gebouw onder des sloopers handen verdween, zagen oude bekende Haarlemmers dit niet zonder weemoed geschieden. Waar de meer moderne belendende perceelen reeds niet medewerkten aan het picturale geheel en toen men kon vernemen dat op dezelfde plaats een heerenhuis zou verrijzen, zonder verdere toelichting van welken vorm en aard bedoeld gebouw zou zijn, was men met recht bevreesd dat hier een stukje historie en een punt van attractie zou verloren gaan.

Al spoedig bleek echter dat de zaak in vertrouwde handen was gevallen en dat de heer Dr. Linden Tol als kooper van het oude hotel

HUIZE HILDEBRAND IN DEN HAARLEMMERHOUT.

en als eigenaar en bewoner van het thans voltooide gebouw wel degelijk rekening hield, ten eerste met de historische waarde van deze Hildebrand-plek en ten tweede met een passende aansluiting van gebouw en omgeving. Dit nieuw verzeen moderne gebouw waarin op zeer bekwame wijze fraaie oud Fransch-Hollandsche motieven zijn opgenomen, is in hoofdzaak uit baksteen met natuursteenaanzettingen en afdekkingen opgetrokken, en heeft het deftige cachet der huizen begin 18^e eeuw. De gebogen topgevels, de leien daken en de vier monumentale schoorsteenen rustende op de lijnige jonische pilasterzuilen maken den indruk van een weldadige rust. Bleven bij vroegere heerenbuitenhuisen geen doeltreffende kosten gespaard, zeer zeker werden ook bij dit gebouw uitsluitend materialen gekozen welke slechts konden leiden tot de bereiking van een schoon aan de omgeving passend bouwwerk, wat verdeling in kleur, en techniek volkomen geslaagd is.

Boven in den topgevel prijkt met bescheiden gouden letters de naam Hildebrand en boven een der zijtoegangen is een gebeeldhouwde illustratie aangebracht voorstellende het oude Hotel met veranda, waaronder, zittende aan een tafeltje, Hildebrand en zijn vriend Nurks het bekende gesprek voerende, waardoor de herleving aan die historie is gewaarborgd.

Fier en statig verheft zich het hoekhuis omsloten door een even monumentaal gesmeed hek, door welks beide doorgangen men den rijk gebeeldhouwden hoofdtoegang bereikt.

Dezen hoofdtoegang en daarachter gelegen zacht crême marmere vestibule met mahoniehouten betimmering doorgaande, bevindt men zich in een gang varieerend van drie tot vier meter breedte, aan alle zijden rijk doch eenvoudig bestucadoord waaronder hooge mooie gepolijste marmere lambrizeeringen tegen een bevoling eveneens van gepolijst marmer. Een rijk met beeldhouwwerk versierde eiken bordestrap in een trappenhuis met geschilderde glas-in-lood-ramen voert naar de woon-, studeer- en slaapvertrekken welke eenvoudig doch stijlvol in hunne verhoudingen zijn. Behoudens de zich op de benedenverdieping bevindende ontvangkamer, keukens, lift en dienstvertrekken, zijn daar ter plaatse ingedeeld drie zeer belangrijke hoofdvertrekken, de eerste daarvan is een prachtvol doorgevoerde oud-Hollandsche eiken eetzaal. De rijke houtsoorten aan wanden, vloer en plafond, de machtige verhoudingen, de getimmerten der schoorsteen- en deurpartijen benevens de in de uiterste perfectie uitgevoerde beeldhouwwerken en glas-in-lood-beschilderingen afgewisseld door de geschilderde wandbekleedingen, geven den beschouwer dat gevoel van aangenaam zijn, wat alleen kan ontstaan door de uitstraling van het kunstwerk hetwelk, 't zij bewust of onbewust, inwerkt op ons waarnemingsvermogen. En wanneer men in die omgeving een keurverzameling ziet van uitsluitend oud-Delftsch aardewerk met smaak en oordeel door den verzamelaar gearrangeerd, dan gaat ons het hart van welbehagen open en komt ons dat mooie, goede, rijke oud-hollandsche tijdperk voor den geest, waarin onze voorvaderen zoo juist partij wisten te trekken van hun glorieuze welvaart.

Niet minder statig doch veel soberder is de naast deze eetzaal gelegen salon in Cuba mahonie, ebbenhout en ivoor inlegwerk behandeld. Het geheel is veel strenger gehouden en berekend om de aan de wanden hangende schilderijen welgevallig en rustig te doen uitkomen. Het werkt ook hier sterk op den toeschouwer en geeft een bewijs dat mooi in velerlei vorm en kleur te bereiken is, mits orde, stemmigheit, verdeling en techniek door het genie wordt aangebracht. Wanneer wij ten slotte nog een enkel woord over de biljart-zaal zeggen, welke in al hare vormen en betimmeringen aan een gezellige uitlokkende groote heerenkamer doet denken, waar een ruime rotonde met gemakkelijke zitjes het den spelers en toeschouwers aangenaam maakt, dan komt het ons voor dat het noch den bezoekers binnen dit gebouw, noch den aanschouwers van het exterieur zal spijten dat het oude Hotel Het Wapen van Amsterdam is vervangen door den Huize Hildebrand.

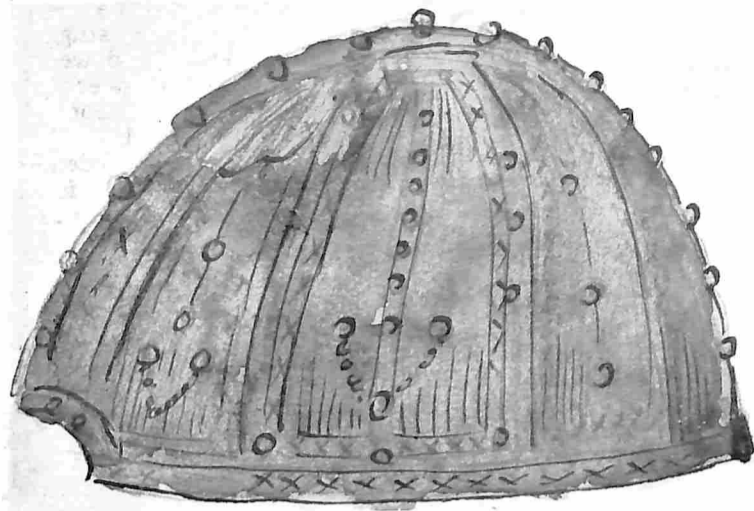
Het werd gebouwd door den architect Jacob London te Haarlem.

EEN MERKWAARDIGE VONDST IN DE DEURNER PEEL.

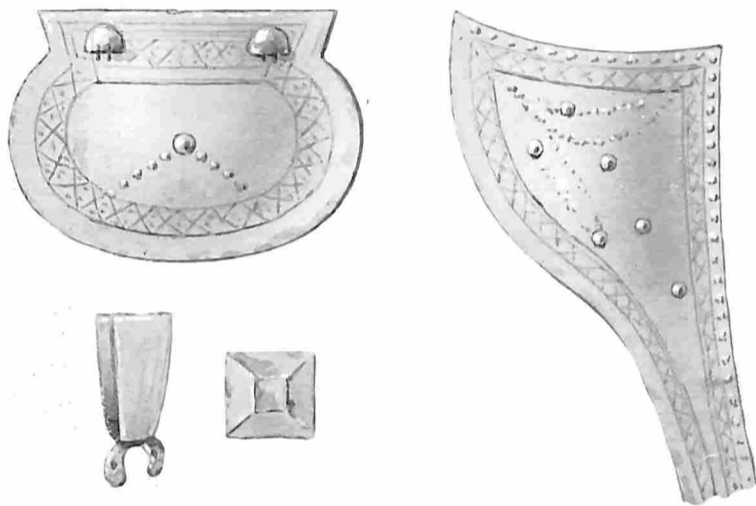
(15 JUNI 1910).

REEDS hebben wij in de Limburger Legendes en Sagen de volksverhalen over de Peel in *Buiten* geboekstaafd en daarbij verteld, hoe men op het Sevenummer gedeelte sprak van een Romeinschen veldheer of krijgsoverste, die daar verzonken zou zijn met zijn gouden helm, zwaard en speer.

En alsof eene vondst in het veen nog eens tastbaar bewijzen moest, dat de grond der Sagen dikwijls eene ware geschiedenis is, zoo viel ons dit op bij de mare, dat juist aan de andere zijde van het oude moeras een Romein gevonden was, althans zijn vergulde helm, zijn sporen, zijn schoeisel, zijn speer en zijn geld. Een aanzienlijk man, die een gulden hoofddekseel droeg, schijnt daar werkelijk verzonken te zijn en bij het ontgraven van het veen vond de veenwerker Solenaars (van Meijel) de volgende merkwaardige overblijfselen, die door de goede zorgen van den directeur Bos (van Helenaveen) en de zorgvuldigheid en eerlijkheid van den vinder alle bijeen bleven, en nu ten zijnen huize, te Meijel berusten. Op 1 M. 75 cM. onder het bovenvlak,

GEVONDEN HELM VAN ZILVER VERGULDE PLATEN.

Boven: Plaat van den helm (a).
Onder: Sluitstuk en Pijlkoker.

PLAAT VAN DEN HELM.

BRONZEN MANTELHAAK. HELMVERSIERING. BRONZ. SPOOR.

ΙΠΙΤΥΠΥΜΥΡΕΠΗΝ-Σ

Opschrift op de plaat van den helm (a).

dáár waar het grauwe of losse veen ligt op het zwarte of vaste veen, op een zandrug, die door de Peel loopt, stiet men op iets hard. 't Was een stuk van den helm, die inwendig met leer bekleed was, waarin zelfs een kussentje lag, om het hoofd tegen den druk te beschermen. Langzamerhand kwamen te voorschijn de lederen kolder, een grove schoen, waaraan de bronzen vergulde spoor zat, een bronzen mantelhaak, een sluitstuk van een pijlkoker en dan de zilveren zwaar vergulde helm met gedreven lijstwerk en versierselen bedekt, welks langwerpige gebogen platen door banden en een kam saamgehouden werden; dit alles was met zilveren stiften, die naar buiten in knopjes eindigden, op de lederen kap bevestigd. Het metaal is zuiver roestvrij, het verguldsel is iets donkerder van kleur, maar goed bewaard. Doordat men, jammer genoeg, het metaal van het leder gescheiden heeft, is de helm in de oorspronkelijke samenstellende stukken gevallen. Nog werden twee platen van den helm, een zwaardlelie, die als sieraad met de kap door stiften verbonden was, gevonden. Eene zijplaat draagt een opschrift, dat een der lezers wellicht ontcijferen kan. Nog werd een plaat gevonden door een ander arbeider. Door de goede zorgen van den Burgemeester van Deurne werd eene wacht bij de vindplaats gezet, waardoor ontgraving door onbevoegden voorkomen wordt. Bij dat alles werden 41 bronzen en zilveren muntstukken gevonden met den kop en het omschrift Constantinus, keerzijde b.v. gekroonde naakte god met staf, bliksemschichten en vogel, daarnaast eene B.

Terwijl wij hier eene afbeelding van de merkwaardige vondst op $\frac{1}{3}$ der ware grootte aanbieden, meenen wij wel te doen, op het cultuur-historisch gewicht daarvan te wijzen, opdat deze voorwerpen spoedig eene plaats vinden in het Leidsche Museum.
A. F. VAN BEURDEN.

HET HANDEKENSKRUID.

In den vollen zomer op de wijde, zonnige velden in Brabant, de vochtige heiden! De warme, blauwe lucht trilt in eindeloos dans op het paars der heide, als in zoete zonneverruking. Hier en daar blinken de vennen, moerasige plekjes, groen omzoomd met veengras, biezen en wollegras. Daar, dicht bij de plassen, op een zwart plekje turfgrond, bloeit ook het „handekenskruid”, een orchidee. Naast de eenvoudige biezen en grassen doet dit bloempje als een voltooide gratie, steekt het den bloemtros fier omhoog als een prinses temidden der nederige erica en struikheide. Dicht er bij groeit de vleeschetende zonnedauw, het monstertje met het kunstige plantenlijfje, dat vliegjes en muggen verslindt.

Het handekenskruid is het merkwaardigste onder al de kleine plantjes naast de vennen, niet alleen om den prachtigen, sierlijken bouw, maar vooral om zijn geschiedenis.

Ja, een geschiedenis, een legende, waarom alle andere heidebewoners het benijden.

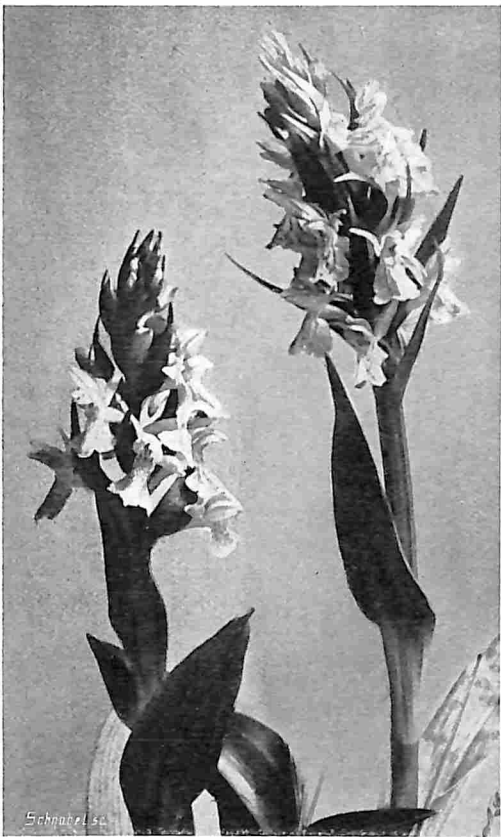
Luistert!

Ik hoorde het verhaal van een ouden scheper, op een zomerschen dag. Dood-stil was het op de heide, zelfs de muggen en vliegen zoemden niet, omdat het daarvoor te warm was. Ik zat naast den ouden man, op een droog walletje, een oude grenscheidig.

De schapen lagen rustig hier en daar in het koele gras bij het water.

De hond „Spits” lag te slapen aan onze voeten.

Weet ge hoe het komt, dat de blaadjes van het handekenskruid gevlekt zijn? Dat komt bij heel weinig planten voor, tenminste bij die welke in het wild groeien. Er zijn er natuurlijk wel meer met bonte bladeren of met vlekken er op, maar dat hebben ze aan heel andere oorzaken te danken. Het plantje groeide onder het Kruis. De vlekjes komen van het bloed, dat op Golgotha gestort werd en de Heer liet ze ter eeuwige nagedachtenis op de blaadjes voortbestaan. Kijk, op elk blaadje zie je de druppels. Maar dat is niet het eenige. Wondere machten maakten van deze bloem een blijvende herinnering aan de gruwelen van Golgotha. Er zijn meerdere teekens, die deze plant ons geeft! Waarom heet dit plantje in den volksmond „handekenskruid”? Wij zullen het voorzichtig uitgraven met ons mes en probeeren den geheelen wortel er uit te krijgen. Moeilijk is dit niet in den weeken veengrond. Nu alle aarde er af gedaan en even in het water schoon gewasschen.

HET HANDEKENSKRUID.

De „hand” van Judas zinkt al dieper en dieper, de andere „hand” blijft drijven!

„De goed-doende hand en de kwaad-doende!”

Ongeloovigen in deze legende kunnen de proef herhalen en zich overtuigen! Ik heb het meermalen beproefd en voor nieuwsgierigen vertoond.

Het handekenskruid blijft ten eeuwigen dage getuigen van de goede hand van Johannes en de kwade van Judas Iskariot!

Van de wondere, gruwelijke dagen der Kruisiging blijken vele feiten symbolisch voorgesteld in deze plant!

Nadat de „Koning der Joden” aan het Kruis bezweken was, weenden er velen. Maria en Maria Magdalena, ook de Leerlingen beweenden den Meester. Hunne tranen bedauwden het kleine mooie bloempje onder het Kruis.

En nog heden ten dage ziet men de kleine, purperen vlekjes dier geweende tranen op het kleine witte bloemdek!

Dat de kleine bloem trotsch is op deze legende is geen wonder!

Vroeger, toen de menschen nog geen advocaten hadden om hen te verdedigen en er nog geen lange procedures over schuld en onschuld werden gevoerd, moest men gemakkelijker middelen hebben om gauw uit te maken, wie van twee strijdende partijen gelijk had. De beschuldigde mocht een der beide knolletjes kiezen. Soms was het de hand van Judas en was zijn schuld dus bewezen, soms was het die van Johannes en had de aanklager een valsche getuigenis afgelegd.

Al deze teekens verklaarde de oude schaapherder mij en menige orchidee groef ik uit om de „handekens” in het water te werpen en om telkens weer te bevinden, dat de eene dreef, de andere zonk.

„De daad van Judas Iskariot opnieuw veroordeeld op de wijde, zonnewarme heide!”

DE „HANDEN” VAN JOHANNES EN JUDAS.

HOKJES MET STUUFMEEL OP DE PUNT VAN EEN POTLOOD.

De plant heeft nog meer merkwaardigs en toen ik den scheper dit liet zien, sloeg hij van verbazing de oude, verweerde vingers in elkaar en beschouwde het bloempje met nóg meer ontzag. Steekt men een puntig voorwerp, b.v. de punt van een potlood tusschen de zes bloemdekblaadjes in het hart der bloem en trekt men het daarna terug, dan staan er twee kleine steeltjes met een knopje recht overeind op die punt. Dat zijn twee stuifmeelhokjes. Deze hokjes hebben een staartje, aan welks uiteinde een hechtkliertje zit, dat een kleverig vocht bevat, waardoor de hokjes zich kunnen vasthechten aan vreemde voorwerpen, waarna ze zich aan de andere zijde van den meeldraad scheiden.

Houdt men het potlood nu horizontaal, liefst met een eenigszins voorwaartsche beweging, gedurende een paar seconden, dan ziet men met het bloote oog de steeltjes zich langzaam vooroverbuigen! Een plantaardige beweging!

Het heilige teeken van den eed! Dat was hetgeen de scheper er in zag.

Maar hooger dan al het schoon in mythische verklaringen staat de Waarheid, de natuurlijke bedoeling van dit verschijnsel.

Het zaad dezer bloemen wordt verwekt door kruisbestuiving. Het transport van het stuifmeel van de eene bloem naar een andere heeft hier op hoogst merkwaardige wijze plaats! Kleine, gevleugelde Cupido's belasten zich met de volvoering der Liefdesdaad. Insecten, die zich gretig voorover buigen in de bloem, maken de stuifmeelhokjes op gelijke wijze los, als gij zoo straks met het potlood deedt en zij dragen de mannelijke bevruchtingscellen in de helmknopjes mede als horentjes op hun kleine, ronde koppen. Terwijl het insect vliegt naar een andere plant bewegen de steeltjes zich voorover en het insect, zich buigende in een andere bloem, doet het stuifmeel samenkomen op den stamper van die bloem, waardoor de kruisbestuiving heeft plaats gevonden.

Geheimvolle, wondere Levensdingen! Mythische sproken, saamgeweven met werkelijke verschijnselen!

Het kleine plantje met zijn geheimzinnige, handvormige knollen, de eigenaardige vlekjes op bloem en blad, dat het Werk der Liefde zoo wonderlijk-ingenieus en maagdelijk-kuisch laat volbrengen door andere schepselen!

In groote getalen bloeien deze Orchideeën op de veenachtige, Brabantsche heide!

Het kuische, gratie-volle, geheimzinnige „handekenskruid” roept u, stedelingen, op tot een pelgrimstocht naar de groote, wijde vlakten, de blijde, zonne-warme, paarse heide!

Gaat uit des zomers, en zoekt, naast de blinkende vennen, het Oude Teeken, dat u wederom de daad van Judas doet veroordeelen, de kleine Orchis, die u het mysterie der Liefde doet bepeinen!

Of zijt gij zelfs dáár, op die schoone vlakten ongevoelig voor de poëzie die het Leven u toewaaft, verrijk er uw kennis der botanie en biologie met eenige feiten, die gijzelf zoo gemakkelijk kunt waarnemen.

